TEXT: DANA ADAMOVÁ, FOTO: JAN KUBEŠ

PTAČÍ KRMÍTKA

MONITORING VE SPOLUPRÁCI SE ŠKOLAMI

Existuje mnoho způsobů, jak obohatit životní prostředí v blízkosti lidských sídel. Druhová rozmanitost rostlin i živočichů je klíčová nejen pro zachování zdravých ekosystémů, ale má také blahodárný vliv na zdraví člověka.

Mezi všemi živočišnými skupinami jsou to právě ptáci, kteří se mezi lidmi těší největší oblibě zejména proto, že jsou dobře pozorovatelní, mají barevné peří a mnozí hezky zpívají. Jsou to také ptáci, kteří jsou již tradičně využíváni jako vý-znamný bioindikátor kvality životního prostředí.

Ptáci ke svému životu potřebují zejména rozmanitou nabídku potravy, vodní zdroje, možnosti úkrytu a hnízdní příležitosti. Takové podmínky lze ptákům zajistit dostatkem zeleně, ponecháním starých stromů s dutinami, vyvěšováním hnízdních budek, zakládáním květinových záhonů, které lákají velké množství hmyzu a umísťováním větších i menších pítek a krmítek.

Ptačí krmítka jsou již dlouhou dobu běžnou součástí lidských sídel ve městech i na venkově. Vytvořit pro ptáky spolehlivý potravní zdroj v podobě krmítka může skutečně každý. Jeho zřízením, pravidelným zakrmováním a údržbou nejen aktivně přispějete k nezbytné pomoci volně žijícím ptákům, ale krmítko je také nejsnazším způsobem jak přitáhnout ptáky blíže ke svým domovům, do svých zahrad, nebo dokonce na pozemky a zahrady mateřských, základních a středních škol.

Umístění krmítka na školní zahradu se stává pro žáky a studenty skvělou příležitostí k poznávání rozmanitosti ptačích druhů i projevů jejich pestrého chování. Důsledným a pravidelným pozorováním a zaznamenáváním druhové rozmanitosti, početnosti a aktivity ptáků mohou navíc školy přispět k monitoringu jejich výskytu v městském prostředí.

1) Dosýpací krmítko s velkým zásobníkem není třeba doplňovat každý den, stačí i 1x za 2–3 týdny. Žáci ho každý rok několikrát vyčistí a hlídají, aby semena v zásobníku nebyla vlhká a neplesnivěla.

2) Úvodní přednáška programu seznamuje žáky s nejčastějšími ptačími druhy navštěvujícími krmítka, aby je při pozorování ve školní zahradě mohli správně určovat.

3) Klasické besídkové krmítko je vhodné pro malé i velké ptačí druhy. Je třeba ho pravidelně dosýpat, nejlépe každý den.

Ornita, z. ú., připravila jako jeden z dalších svých projektů zaměřených na mapování živočichů právě monitoring ptáků školních zahrad na území Hl. města Prahy.

Program Ptačí krmítka – monitoring ptačích druhů ve spolupráci se školami má přispět ke zkvalitnění životních podmínek ptáků na školních zahradách. Žáci a studenti si mohou pod odborným vedením osvojit základní znalosti a dovednosti potřebné k vytvoření zahrady s vhodnými přírodními prvky a na nejlepší, předem vybraná stanoviště umístí krmítka a pítka, o která pak budou společně pečovat.

2

graf 1

Nešíří-li se mezi ptáky nákaza (např. trichomonóza, na kterou před pár lety ve velkém umírali hlavně zvonci zelení), postačí krmítko podle potřeby vymést od slupek a zbavit trusu.

Do programu Ptačí krmítka se ve školním roce 2019/2020 zapojilo celkem 20 partnerských škol a zahrada Ornity se zkušebním provozem. Na zahradách bylo instalováno více než 40 krmítek, kde je možné pravidelně sledovat ptáky a zapisovat je do „školního seznamu ptáků“, kteří navštěvují místní školní zahradu.

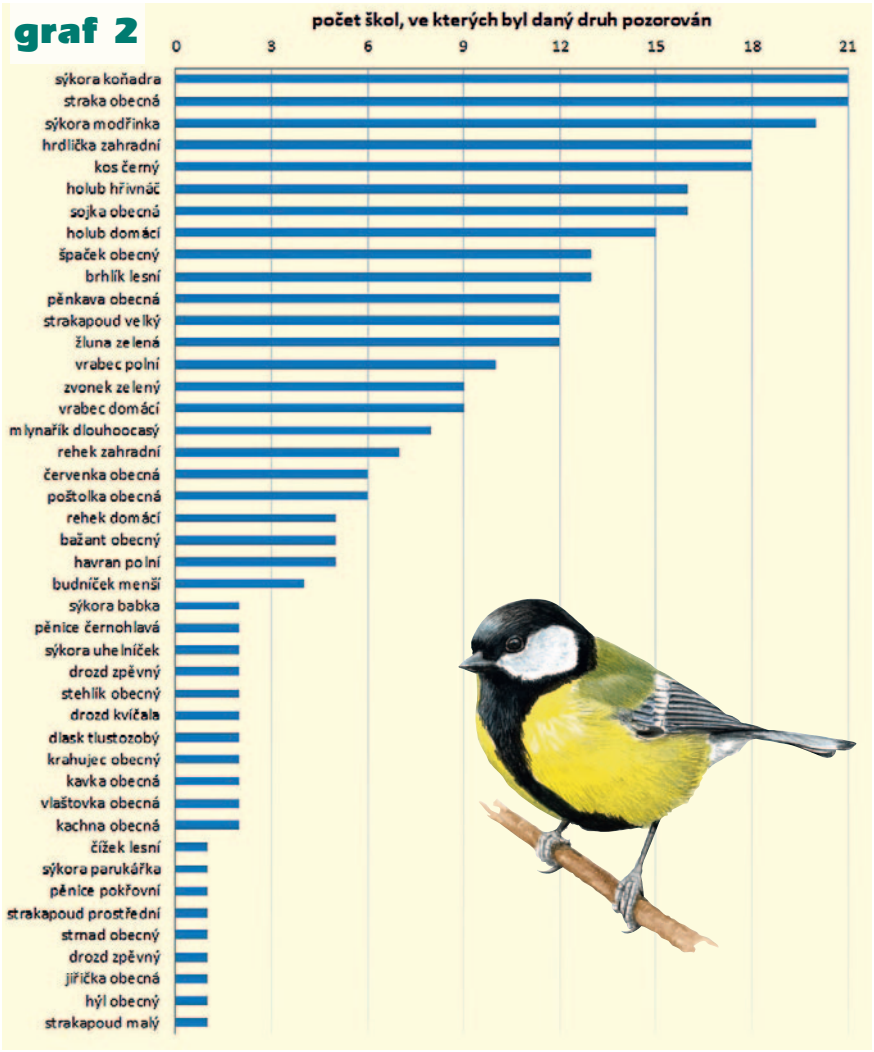
Péče o krmítko představuje především pravidelné doplňování správnou krmnou směsí, nejčastěji slunečnicovými semínky; pítko je třeba každodenně doplnit čerstvou vodou. Velmi důležitá je také spolehlivost, aby si ptáci ještě před večerem doplnili tukové zásoby v osvědčeném potravním zdroji a mohli tak přečkat třeba i mrazivou noc. Je třeba zdůraznit, že do krmítek nepatří žádné zbytky z kuchyně ani pečivo. Krmítka je také třeba pravidelně čistit.

Ve školních zahradách byl nejvyšší počet ptačích druhů pozorován v ZŠ Křesomyslova v Praze 4. *V blízkosti školy se nacházejí mj. rozsáhlé plochy městské zeleně, jako je Vyšehrad či Folimanka s protékajícím Botičem, ale důležitým faktorem pro vysokou početnost ptačích druhů je nepochybně i skutečnost, že škola ve spolupráci s Ornitou věnuje pozornost více než 10 let sledování ptačích druhů, vyvěšování ptačích budek, instalaci krmítek a pítek, a žáci zde v letech 2009–2012 vytvořili „ptačí záhony“ s vlastnoruční výsadbou bylin a dřevin, které ptákům poskytují potravu – semena a plody.*

3

graf 2

S instalovanými krmítky byly ve školním roce 2019/2020 sestaveny seznamy pozorovaných ptačích druhů ze všech 20 partnerských škol, které ukazuje vlevo graf 1 .

Nejvíce druhů, celkem 37, bylo zaznamenáno na městské zahradě se zkušebním provozem Na Křtině (zahrada Ornity, z. ú.). Nejméně druhů pak pozorovali žáci a pedagogové v ZŠ Na Smetance (6 druhů). ZŠ Na Smetance je umístěna v centru hl. města Prahy, a proto nižší diverzita pozorovaných ptačích druhů není v tomto případě nic překvapivého. Avšak druhý nejvyšší počet ptačích druhů se podařilo zaznamenat žákům a pedagogům v ZŠ Křesomyslova, celkem 21, což poukazuje na skutečnost, že i v centru metropole je možné ptákům vytvořit podmínky, které mohou tuto druhovou rozmanitost na daném místě značně podpořit. Zastoupení jednotlivých druhů ve školních zahradách je znázorněno v grafu 2.

Všechny školy na své zahradě zaznamenaly sýkoru koňadru a straku obecnou. Ptačí druhy, které byly zaznamenány ve více než polovině škol, jsou: sýkora modřinka, hrdlička zahradní, kos černý, holub hřivnáč, sojka obecná, holub domácí, špaček obecný, brhlík lesní, pěnkava obecná, strakapoud velký a žluna zelená. Méně časté druhy, které žáci, studenti a pedagogové na zahradách a pozemcích škol pozorovali, jsou: vrabec polní, zvonek zelený, vrabec domácí, mlynařík dlouhoocasý, rehek zahradní, červenka obecná, poštolka obecná, rehek

4) Žák dosýpá krmítko vlastnoručně vyrobené ze skořápky kokosového ořechu. Pravidelně sleduje, které druhy „jeho" krmítko navštívily, a seznam pozorovaných druhů pak umístí na nástěnku.

5) Parapetové krmítko má zásobník až na 5 litrů sypké směsi. Většina krmítek je opatřena ochranným pletivem proti holubům, kterých je v Praze velmi mnoho a mohou velký zásobník vyzobat třeba i za jediný den.

Ve školách byla umístěna parapetová krmítka (foto 6) na oknech v těch třídách, kde děti ptačí druhy celoročně monitorují. Snadné a rychlé dosypání zásobníků a pozorování návštěvníků krmítek docela zblízka děti velmi motivuje. V některých školách byly ke krmítkům instalovány i fotopasti. Často jsou zaznamenány sýkory koňadry, vrabci polní, ale i zvonci zelení (foto 7). Méně častým návštěvníkem byl i hýl obecný (foto 8). Snímky z fotopastí zdobí školní ornitologické nástěnky a videa se mohou promítnout i žákům ze tříd, které na svém okně krmítka nemají.

domácí, bažant obecný, havran polní, budníček menší, sýkora babka, pěnice černohlavá, sýkora uhelníček, drozd zpěvný, stehlík obecný, drozd kvíčala, dlask tlustozobý, krahujec obecný, kavka obecná, vlaštovka obecná, kachna divoká. Posledních 9 druhů ptáků bylo zaznamenáno pouze na jedné z 21 sledovaných lokalit.

Celkový výčet 44 ptačích druhů zaznamenaných na zahradách a pozemcích pražských škol zapojených do programu Ptačí krmítka však dokládá, že školní zahrady mohou být pro ptáky důležitou součástí jejich prostředí, a tudíž má smysl ptákům životní podmínky na školních zahradách i nadále zlepšovat a zapojovat tak žáky, studenty a pedagogy do projektů, které toto zlepšení zajistí.

Školní zahrady totiž často představují nezanedbatelnou součást městské zeleně a prozatím není zcela jasné, jakou roli hraje množství zeleně, přítomnost vodních zdrojů, dutin, či nakolik je pro ptáky významná přítomnost prvků zajišťujících dostatek hmyzu a dalších potravních zdrojů v městském prostředí.

Dlouhodobé zapojení škol do programu Ptačí krmítka – monitoring ptačích druhů ve spolupráci se školami tak může přinést zajímavé výsledky o druhové rozmanitosti a distribuci ptáků na území Hl. města Prahy, které tento projekt finančně podpořilo.

9, 11) V ZŠ Křesomyslova mají zbudovaná a instalovaná besídková, závěsná i parapetová krmítka, několik pítek a vodních zdrojů, ptačí budky různých typů, ale i květinové záhony, které jsou na jaře důležitým zdrojem potravy pro ptačí rodiče, kteří krmí mláďata pouze hmyzem.

10) Spolehlivé rozeznávání charakteristik jednotlivých ptačích druhů procvičují žáci hrou, ve které přiřazují názvy ptáků k jejich barevným ilustracím.

